

мовознавство // *Studia Germanica et Romanica*. Іноземні мови. Зарубіжна література. Методика викладання: Науковий журнал / Ред. кол. В.Д. Каліущенко (голов. ред.) та ін. – Донецьк: ДонНУ, 2005. – Т. 2. – № 3 (6). – С. 114-136.

9. Коваль В.И. Восточнославянская этнофразеология: деривация, семантика, происхождение.– Гомель: Гомел. ун-т им. Ф.Скорины, 1998.– 213 с.

10. Кунин А.В. Некоторые вопросы английской фразеологии // Кунин А.В. Англо-русский фразеологический словарь. – М.: Гос. изд-во иностр. и нац. словарей, 1955. – С. 1433-1455.

11. Лебеденко Ю.М. Фразеосемантична група з компонентом „хата” в українській мові: структурно-семантичний та етнокультурний аспекти: Автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.01 / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди.–Харків, 2006.–22 с.

12. Мельник Л.В. Культурно-національна конотація українських фразеологізмів: Автореф. дис. канд. філол. наук (10.02.01) / Донецьк. нац. ун-т. – Донецьк, 2001. – 20 с.

13. Молотков А.И. Основы фразеологии русского языка. – Л.: Наука, 1977. – 284 с.

14. Письмиченко А.М. Сучасна будівельна термінологія в українській та російській мовах // *Мовознавство*. – 1991. – № 6. – С. 46-49.

15. Телия В.Н. Типы языковых значений. Связанное значение слова в языке. – М.: Наука, 1986. – 143 с.

16. Телия В.Н. Что такое фразеология. – М.: Наука, 1966. – 93 с.

17. Arnold I.V. The English Word. – М.: Vyshaja Shkola, 1986. – 295 p.

18. Burger Harald. Phraseologie: Eine Einführung am Beispiel des Deutschen. – 2. überarbeitete Auflage. – Berlin: Erich Schmidt, 2003. – 224 S.

19. Einecke G. Phraseologie – Idiomatiche Wendungen: Analyse von Sprache in Medien // <http://www.fachdidaktik-einecke.de>

20. Fleischer Wolfgang. Phraseologismus und Sprichwort: lexikalische Einheit und Text // *EUROPHRAS 92: Tendenzen der Phraseologieforschung, (Studien zur Phraseologie und Parömiologie, 1)* / Barbara Sandig (ed.). – Bochum: Universitätsverlag Brockmeyer, 1994. – S. 155-172.

21. Istjagin Jurij V. Die konnotative Ambiguität ethnokonnotierter lexikalischer Einheiten // *Deutsch als Fremdsprache*. – München, Berlin. – 38. Jahrgang 2001, Heft 1. – S. 31-36.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

22. Бинович Л. Э. Немецко-русский фразеологический словарь. – М.: Аквариум, 1995. – 766 с.

23. Гуревич В.В. Краткий русско-английский фразеологический словарь: ок. 1000 фразеол. ед. / В.В. Гуревич, Ж.А. Дозорец. – 2-е изд. – М.: ВЛАДОС, 1995. – 583 с.

24. Денисенко С.Н. Словник-довідник з фразеологічної деривації на основі існуючої фразеології німецької мови з перекладом прикладів на українську та російську мови. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2005. – 288 с.

25. Кунин А.В. Англо-русский фразеологический словарь. – 3-е изд., стереотип. – М.: Рус. яз., 2001. – 512 с.

26. Мальцева Д.Г. Немецко-русский словарь современных фразеологизмов / Aktuelle idiomatiche Redensarten deutsch-russisches Wörterbuch. – М.: Русский язык, 2005. – 512 с.

27. Немецко-русский и русско-немецкий словарь фразеологизмов и устойчивых словосочетаний Polyglossum / Б.П. Шекасюк. – М.: Словарное издательство ЭТС, 2006 // <http://slovari.yandex.ru>

28. Семенова О.А. 2000 русских и 2000 немецких идиом, фразеологизмов и устойчивых словосочетаний. – М: Попурри, 2003. – 256 с.

29. Сытьель В.В. Разговорные английские идиомы. – М.: Просвещение, 1971. – 128 с.

30. 4000 Sprichwörter und Zitate / Von Elke Gerr. – 4. beobach. Auflage. – Berlin – München – Wien – Zürich – New York: Langescheidt, 2001. – 320 S.

31. Cambridge Idioms Dictionary – 2nd Edition. Intermediate, Proficiency // <http://dictionary.cambridge.org>

32. Deutsche Idiomatik. Die deutschen Redewendungen im Kontext / von Prof. Dr. Hans Schemann. – 1. Aufl. – Stuttgart; Dresden: Klett Verlag für Wissen und Bildung, 1993. – 1037 S.

33. Duden. Redewendungen. Wörterbuch der deutschen Idiomatik / Dr. Matthias Wermke (Vorsitzender), Dr. Kathrin Kunkel-Razum und Dr. Werner Scholze-Stubenrecht (Hg.). Der Duden in 12 Bänden, 11. – 2., neu bearbeitete und aktualisierte Auflage. – Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich: Dudenverlag, 2002. – 955 S.

34. Idiomatiche Redewendungen Deutsch – Englisch // <http://www.staff.uni-marburg.de>

35. Koshemiako W.S., Podgornaya L.I. Deutscher Sprichwörter und russische Äquivalente. – СПб.: КАРО, 2003. – 192 с.

36. NTC's Dictionary American Slang and Colloquial Expressions / Richard A. Spears. – 3rd edition. – NTC Publishing Group, 2000. – 560 p.

37. Röhlich Lutz. Lexicon der sprichwörtlichen Redensarten. Bd. 2: Easy-Holzweg. – 4. Aufl. – Freiburg; Basel; Wien: Herder, 1999. – 734 S.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ярослава Просалова – аспірант кафедри германської філології Донецького національного університету.

Наукові інтереси: порівняльне і зставне вивчення мовних явищ семантики, словотвору; контрастивна лексикологія.

ОСОБЛИВОСТІ МАТРИМОНІАЛЬНОГО ДІАЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ

Оксана ПРОЦЕНКО (Суми, Україна)

У статті йдеться про особливості матримоніального діалогічного дискурсу, який базується на різноманітних об'єктивних та суб'єктивних факторах, проаналізовано його вербальні компоненти та їх функціонування.

The article deals with the peculiarities of the matrimonial dialogue discourse which is based on different objective and subjective factors. Its verbal components and their functioning are analyzed.

Інтерес науки в цілому і лінгвістики, зокрема, до людини і проблем її спілкування вивів функціональний аспект на передній план філологічних студій початку ХХІ століття. Зберігаючи провідні ознаки функціонального мовознавства попереднього періоду, новий

комунікативний підхід, що формується на наших очах, суттєво відрізняється низкою відмінних рис, серед яких принципово новою стала його когнітивна складова. Протягом останніх десяти років у лінгвістиці досліджується проблема організації мовного коду в спілкуванні, тобто одиниць і категорій мови, які розглядають не в аспекті їх системно-структурної організації, а в психокогнітивному вимірі живої комунікації. Однією з найважливіших категорій мовного коду більшість мовознавців вважають дискурс.

Дискурсом називають складне поєднання мовного і позамовного, у межах якого постійно перебуває людина як соціальна істота [1].

Міжособистісне спілкування поєднує використання конкретної ідіоетнічної мови чи мов і фізичні, психічні, когнітивні та інші дії, стани, процеси, почуття, супроводжується взаємодією з певними об'єктами.

Згідно з класифікацією І.П. Сусова та С.А. Арістова, у діалогічному дискурсі виділяють чотири різновиди мовленнєвого спілкування: інституційно – виробничий, споживацький, сімейно – побутовий та сферу дозвілля [6].

Центральною ланкою в побутовому дискурсі є спілкування в сім'ї, основними типами якого є матримоніальний діалогічний дискурс (спілкування "чоловік – жінка"), парентальний діалогічний дискурс (спілкування "батьки – діти"), дискурс сіблінгів (спілкування "брати – сестри"). Ці типи дискурсу, з огляду на соціальну сферу та позицію учасників комунікації, виступають як різновиди особистісно-орієнтованого дискурсу в родинно-побутовій сфері. Для такого спілкування, як відзначає І.М. Борисова, типовими рисами є іррелевантність офіційної регламентації комунікативної поведінки [2: 45].

Безпосереднім об'єктом дослідження у даній статті є вербальні компоненти комунікації матримоніального діалогічного дискурсу. Предметом дослідження є особливості функціонування вербальних компонентів матримоніального діалогічного дискурсу.

Мета даної статті полягає у дослідженні особливостей матримоніального діалогічного дискурсу, вивчення якого є актуальним не тільки в мовознавстві, а й у суміжних науках.

Відповідно до поставленої мети в даній статті розглядається мовленнєвий статус адресатів, що пов'язані родинними/ сімейними зв'язками, та знаходяться в різних стосунках через певні об'єктивні чи суб'єктивні обставини.

Всі учасники матримоніального дискурсу належать до ядерної зони дискурсивного оточення один одного [5], тобто вони є добре обізнаними про характерні риси та звички один одного практично на всіх рівнях сімейної діяльності, включаючи особливості комунікативної активності. Комунікативно-визначальною у матримоніальному дискурсі стає категорія гендеру, яка розглядається як виявлення психологічних, соціальних, культурних особливостей, які люди сприймають як стереотипні моделі поведінки чоловіків та жінок [9]. Гендерні розбіжності відбиваються на різних рівнях комунікативних процесів між чоловіками та жінками, у тому числі вони є присутніми і на невербальному рівні їх поведінки [10].

Згідно з тлумачним словником, сім'я – це група людей, що складається з чоловіка, жінки, дітей та інших близьких родичів, які живуть разом [3].

З психологічної точки зору, родина – мала соціальна група, що ґрунтується на шлюбі чи кровній спорідненості і здійснює спільну життєдіяльність на основі спільного побуту, матеріальної і морально – психологічної взаємодопомоги [4].

Оптимальне функціонування родини залежить від правильного розподілу ролей – внутрішньо- і позасімейних обов'язків, ситуативної гнучкості. Психологічний баланс у сім'ї визначається взаємодією чоловіка та дружини. Інтеграція сім'ї відбувається на основі вироблення загальної стратегії поведінки подружжя шляхом переробки одного із подружжя за вимогами іншого, формування терпимості до недоліків одного до одного без зміни стереотипів і звичок поведінки, самовиховання з метою психологічного уподібнення і відповідно до уявлень сімейного партнера.

Розглядаючи стосунки «чоловік – дружина», слід враховувати, скільки років подружжя живе разом: найчастіше матримоніальні відносини залежать від того проміжку часу, які дружина та чоловік прожили спільно. Вербалізація стосунків на початкових етапах сумісного життя характеризується використанням великої кількості ласкаво-пестливих слів.

Основна функція таких слів у розмовній англійській – соціальна, хоча ласкаво-пестливі слова можуть виконувати й інші функції. Головна мета їх використання – встановлення, впровадження, підтримка або підтвердження соціального партнерства. З іншої точки зору, основна мета вживання ласкаво-пестливих слів – улестити адресата [8]. Ласкаво-пестливі слова можуть використовувати як жінки (приклад № 1), так і чоловіки (приклад № 2).

Приклад № 1

The doctor stood up and put the shotgun in the corner behind the dresser.

"Are you going out, dear?" his wife said.

"I think I'll go for a walk," the doctor said.

"If you see Nick, dear, will you tell him his mother wants to see him?" his wife said.

The doctor went out on the porch. The screen door slammed behind him. He heard his wife catch her breath when the door slammed.

"Sorry," he said, outside her window with the blinds drawn.

"It's all right, dear," she said. (Ernest Hemingway)

Приклад № 2

Дружина розпитує чоловіка про те, де він був весь вечір.

"Where have you been?"

"I just went out to get a breath of air. What do you want me to say, darling?"

"Where have you been?"

"Out to get a breath of air."

"All right," she said. "What of it?"

"Nothing as far as I am concerned. But please let's not talk darling, because I am very sleepy."

"You think that I'll take anything."

"I know you will, sweet."

"Well, I won't."

"Please, darling, let us not talk. I'm so very sleepy." (Ernest Hemingway)

Хоча пестливі слова можуть бути використані в якості одиниць вибачення, для більш сильного емоційного впливу на співрозмовника.

Дружина питає у чоловіка, чому він зрадив їй, що вона зробила не так.

He picked up the American Journal of Statistics and idly leafed through it.

"Bob?" Her voice startled him.

"Yes, honey?" He turned toward her. There was such pain on her face. Yet somehow she looked younger and so vulnerable.

"You never really told me why you had an affair," she said. "What exactly was wrong with me?"

"Sheila, nothing was wrong with you..."

"With us, then. I thought we were happy." (Erich Segal)

Подружжя, яке вже прожило не один рік разом, але зберегло почуття кохання, яке, згідно з точкою зору Е.Фромма, є єднанням за умов збереження особистої цілісності, індивідуальності [7], в спілкуванні може використовувати вигадані лексичні одиниці, називати одні речі зовсім іншими іменами, використовуючи асоціації та уподібнення, або навіть не називати речей, але співрозмовник розуміє їх.

She put her arms around him. "How come you are late? More memorable orations from the colleague?"

"Yeah. He was in rare stupefying form."

After so many years of talking to each other, they'd evolved a kind of code. For example, Bob's department had three men, two women and a "colleague" – P. Herbert Harrison, a pompous ass with lengthy and dissenting views on everything. (Erich Segal)

Експресивні вирази "I love you", "I adore you", "I need you" поряд з різноманітними конструкціями в деяких ситуаціях вносять напругу чи емоційне навантаження (приклад №1), в інших ситуаціях такі вирази просто заповнюють паузи і не несуть емоційного навантаження (приклад № 2).

Приклад № 1 Примирення чоловіка та дружини після довготривалої сварки.

"Do you believe I'll always love you?" he asked softly.

She bet her head down. And then answered, "I think so."

He put his arm around her and said firmly, "You believe it. Take it as an article of faith. I love you more than life."

Tears began to trickle slowly down her cheeks. (Erich Segal)

Приклад № 2 Буденна розмова подружжя ввечері, після роботи.

"Let us neither of us work tonight."

"What'd you have in mind?" Her green eyes were shining. His heart ached as he thought of what she would have to hear.

"I love you," he said.

"Good. But in the meanwhile set the table, huh?" (Erich Segal)

В ситуації дружніх відносин між чоловіком та дружиною вони активно дискутують про обопільні справи, про проблеми чи досягнення в професійній сфері, про друзів.

Вже немолоде подружжя обговорює те, що сталося вночі.

"How are you feeling?"

"Marvellous, " she said. "I am very excited."

"I'll just go and see that everything is ready," Wilson went off. As he left the lion roared again.

"Noisy beggar," Wilson said. "We'll put a stop to that."

"What is the matter, Francis?" his wife asked him.

"Nothing," Macomber said.

"Yes, there is," she said. "What are you upset about?"

"Nothing," he said.

"Tell me," she looked at him. "Don't you feel well?"

"It is that damned roaring," he said. "It's been going on all night, you know."

"Why did not you wake me," she said. "I'd love to have heard it."

"I've got to kill the damned thing," Macomber said, miserably.

"Well, that is what you're out here for, isn't it?"

"Yes. But I'm nervous. Hearing the thing roar gets on my nerves."

"Well, then, as Wilson said, kill him and stop his roaring."

"Yes, darling," said Francis Macomber. (Ernest Hemingway)

Коли ж сімейні стосунки ґрунтуються на неширих почуттях, чоловік та дружина інколи навіть не можуть знайти тему для обговорення, вони використовують вербальні засоби спілкування лише з ввічливості, для того, щоб заповнити затягнуті паузи.

If it was raining and she said:

"It is raining cats and dogs "she would have liked him to say: "Yes, is not it?" He remained silent. Sometimes she would have liked to shake him.

"I said it was raining cats and dogs," she repeated.

"I heard you," he answered, with his affectionate smile.

He did not speak because he had nothing to say... (W. Somerset Maugham)

Хоча проблеми можуть виникати в різних сім'ях. Регуляторна роль сім'ї полягає у поєднанні і діяльному синтезі індивідуальних потреб, цілей, цінностей, звичок у загальносімейні, в формуванні на основі емпатії диспозицій до взаєморозуміння, взаємодопомоги, в оптимізації сімейного мікроклімату. Несумісність подружжя, хронічні конфлікти призводять до дезінтеграції сім'ї [4]. Подружжя, якими б ідеальними не здавалися їх стосунки, стикаються з однією найпоширенішою «хворобою» – зрадою. Тлумачний словник визначає зраду як порушення вірності у коханні, дружбі [3].

Сім'ї переживають зраду по-різному. Незважаючи на величезну душевну травму, зраджена сторона намагається дізнатися про всі деталі акту зради.

"I had an affair". He said it as quickly as he could. Like ripping off a bandage fast, to cause less pain.

Sheila's face went ashen. "No," she said, shaking her head violently as if to drive out what she had just heard. "This is some terrible joke." She looked at him for reassurance. "Is not it?"

"No. It's true," he said tonelessly. "I - I am sorry."

"Who?" she asked.

"Nobody," he replied. "Nobody special."

"Who, Robert?"

"Her – her name was Nicole Guerin. She was a doctor." Why does she want to hear these details?

"And how long did it last?"

"Two, three days."

"Two days or three days? I want to know."

"Three days," he said. "Does all this matter?"

"Everything matters," Sheila answered. (Erich Segal)

В той же час інші зражені вербально хочуть вдавати, що нічого не трапилося, що все відбувається так, як це було до того моменту, поки правда не стала очевидним фактом, але не завжди це вдається; невербальні засоби можуть видати справжній стан людини, яку зрадили.

У наступному прикладі йдеться про те, що дружина зраджувала свого чоловіка і впевнена, що він знає правду. Чоловік має докази її зради, але він її дуже сильно кохає і не хоче втрачати, тому й мовчить.

"You are back early," she remarked.

"I think it is about the usual time."

His voice sounded strange to her. It was raised on the last word in order to give his remark a casual air, but it was forced...

"I am just going to dress."

He left the room. She was shattered...

"Shall we go down? Dinner is ready."

"Have I kept you waiting?"

It was dreadful that she could not control the trembling of her lips.

When was he going to speak?

They sat down and for a moment there was silence between them. Then he made a remark and because it was so commonplace it had a sinister air.

"The Empress did not come in to-day," he said. "I wonder if she's been delayed by a storm."

"Was she due to-day?"

"Yes."

She looked at him now and saw that his eyes were fixed on his plate. He made another observation, equally trivial, about a tennis tournament that was about to be played, and he spoke at length... (W. Somerset Maugham)

Отже, міжособистісні стосунки у матримоніальному дискурсі базуються на різноманітних факторах, але найчастіше ці вербально виражені стосунки емоційно забарвлені позитивно або негативно. Вербалізація сімейних відносин «чоловік – дружина» залежить від ширості почуттів, часового проміжку часу, який подружжя прожило разом, віку, атмосфери, яка панує у родині, зовнішніх факторів.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бацевич Ф.С. Вступ до лінгвістичної генології. – К.: Академія, 2006. – 248с.
2. Борисова И.Н. Русский разговорный диалог: структура и динамика. – М.: КомКнига, 2005. – 320 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Під ред. В.Т.Бусел. – К.: Ірпінь ВІФ «Перун», 2004. – 1440 с.
4. Психологічний словник / За ред. В.І.Войтка. – К.: Вища школа, 1982. – 216 с.
5. Солощук Л.В. Принцип ідентифікаційної взаємодії вербальних та невербальних компонентів комунікації в англійському діалогічному дискурсі // Вісник Житомир. держ. ун-ту ім. Івана Франка. – 2005. – № 24. – С. 282-286.
6. Сусов И.П., Аристов С.А. Коммуникативно – когнитивная лингвистика и разговорный дискурс. – saristov@uos.de, 1999. – 11 с. (<http://homepages.tversu.ru/~susov/Aristov.htm>)
7. Фромм Э. Искусство любить: исследование природы любви. – М.: Педагогика, 1990. – 160 с.
8. Brown P., Levinson S.C. Politeness: Some Universals in Language Usage. – Cambridge: Cambridge University press, 1987
9. Poynton C. Language and Gender. – Oxford: Oxford University Press, 1990. – 104 p.
10. Tannen D. Gender and Discourse. – N.Y., Oxford: Oxford University Press, 1994. – 203 p.

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Hemingway E. The Fifth Column and the First Forty-Nine Stories. – London: Jonathan Cape Thirty Bedford Square, 1989. – 335 p.
2. Maugham W.S. The Painted Veil. – К.: Знання, 2006. – 288 p.
3. Segal E. Man, Woman and Child. – N.Y.: Harper & Row, Publishers, Inc., 1980. – 576 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Оксана Проценко – аспірант кафедри перекладу Сумського державного університету.
Наукові інтереси: дискурсивні дослідження.